

Даценко Г. В.

доктор економічних наук,

доцент, завідувач кафедри обліку та оподаткування

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

Datsenko Hanna

Doctor of Economic Sciences, Assistant Professor,

Head of the Department of Regional Development and Administration

Vinnitsia Trade and Economics Institute

Kyiv National Trade and Economic University

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті досліджено питання інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту промислових підприємств. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю ефективного попередження та своєчасного виявлення й усунення помилок, а отже, інформаційне забезпечення здійснює проведення перевірки, моделювання й аналіз даних щодо встановлення їх повноти, якості, правомірності та достовірності. Виокремлено основні проблеми, які спричиняють порушення роботи під час використання бухгалтерських інформаційних систем на промисловому підприємстві. Досліджено складники інформаційного забезпечення, серед яких виділено вхідну, вихідну та внутрішню інформацію. Доведено, що побудова відповідної інформаційної бази, що ґрунтується на використанні сукупності даних, спрямованих на вирішення завдань одночасно як бухгалтерського обліку, так і внутрішнього аудиту, є необхідною умовою ефективного інформаційного забезпечення.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, внутрішній аудит, бухгалтерський облік, фінансова звітність, фінансово-господарська діяльність, підприємство.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах переосмислення форм реалізації контролю над фінансово-господарською діяльністю підприємств передбачає відведення ключової ролі внутрішньому аудиту. Разом із тим використання сучасних комп'ютерних технологій під час проведення внутрішнього аудиту дає змогу підвищити науково-технічний рівень організації аудиту та сприяє науковому обґрунтуванню його висновків. Отже, актуальним є визначення місця інформаційного забезпечення в автоматизації бухгалтерського обліку та зростанні ефективності внутрішнього аудиту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем розвитку теоретичних і практичних аспектів внутрішнього аудиту, у тому числі в частині застосування інформаційного забезпечення, здійснили українські вчені О. Адамик, О. Брадул, З. Гуцайлюк, С. Івахненко, Є. Калюга, Є. Мних, Л. Нападовська, Р. Цебеня та ін. Результати їхніх досліджень мають велике значення для розвитку теорії і практики внутрішнього аудиту.

Незважаючи на значний доробок науковців, існує ціла низка невирішених проблем, зокрема у сфері дослідження концептуальних засад інформаційного забезпечення у проведенні внутрішнього аудиту на промислових підприємствах. Більш ґрунтовне вивчення сприятиме прийняттю результативних управлінських рішень щодо підвищення ефективності обліку та аналізу, тим самим забезпечуючи мобілізацію резервів економії ресурсів, зниження собівартості продукції, послуг та сприяючи прибутковості і фінансовій стабільності підприємства.

Метою даної роботи є дослідження концептуальних засад інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту промислових підприємств.

Результати дослідження. Сьогодні забезпечення фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств вимагає формування концепції ефективного вну-

трішнього аудиту, що є вкрай необхідним, починаючи із визначення закономірностей внутрішнього аудиту та закінчуючи обґрунтуванням категоріального апарату внутрішнього аудиту. Функціональна спрямованість внутрішнього аудиту ґрунтується на елементах фінансового контролю і пов'язана з формуванням контрольно-аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Залежно від особливостей ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності служба внутрішнього аудиту визначає показники і чинники, які в подальшому використовуватимуться нею в процесі моніторингу показників внутрішнього аудиту промислових підприємств.

Система ключових показників ефективності внутрішнього аудиту побудована з урахуванням: об'єктів бухгалтерського обліку, інформації, яка знаходиться у статтях фінансової звітності підприємства; індивідуальних показників, об'єднаних із системою бухгалтерського обліку, які за умов автоматизації бухгалтерського обліку і процесу планування внутрішнього аудиту підприємства дають змогу своєчасно реагувати на ризики, що спричиняють коливання макрочинників.

На кожному процесі здійснення господарської діяльності є відповідальні особи та підрозділи (центри доходів, центри інвестицій, центри витрат, центри інвестицій тощо), що приймають управлінські рішення, які призводять до зміни мікро- та макрочинників.

Діяльність внутрішнього аудиту підприємства тісно пов'язана з економічною інформацією – найважливішою складовою частиною управлінської інформації, що супроводжує і відображає процеси виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ та послуг.

Інформаційне забезпечення з погляду внутрішнього аудиту має велике значення для ефективного управління підприємством та підвищення його фінансово-господар-

ської діяльності. Сучасна інформаційна система представлена сукупністю інформації, економіко-математичними методами і моделями, технічними, програмними, технологічними засобами і рішеннями, а також спеціалістами, які здійснюють оброблення інформації та приймають управлінські рішення в межах підприємства. Інформаційна система є такою ж необхідною складовою частиною інфраструктури підприємства, як технологічне обладнання, персонал, та є моделлю системи його управління, реалізацією притаманних їй функцій [1].

Окрім фінансової звітності підприємств, вихідними джерелами інформації для розрахунку індикаторів є податкова звітність платників податків, подана до фіскальних органів, дані публічних реєстрів, облікові дані, інша інформація, що є доступною для фіскальних органів.

На основі даних фіскальні органи можуть відібрати платників податків для проведення перевірки та в подальшому встановити факт заниження податкового зобов'язання з податків та зборів підприємств перед місцевими або державними бюджетами. Визначення та врахування індикаторів схем агресивного податкового планування за окремими групами (податкова група, фінансово-облікова група (прибутковість та власний капітал; взаємодія з іноземними контрагентами; стан розрахунків з контрагентами; організаційно-правова група) дають змогу фіскальним органам концентрувати увагу на ризикових категоріях платників податків, раціонально організувати роботу підрозділів адміністрування та контролю, підвищувати ефективність податкових перевірок та у цілому ефективність адміністрування податків.

Для фіскальних органів формалізація процесу оцінювання рівня ризику полягає в автоматизованому зіставленні індикаторів платника податків, визначення яких здійснюється за рахунок оцінки змін у показниках податкової та фінансової звітності платників податків, що розкривають інформацію відносно його фінансово-економічного стану та особливостей організаційно-правової структури з критичними значеннями показників.

У зв'язку із цим виникає основа для побудови автоматизованої системи відбору платників податків із високим ступенем ризику, що, з одного боку, дасть змогу органам Державної фіскальної служби України підвищувати ефективність податкових перевірок та у цілому ефективність податкового контролю, а з іншого боку, для платників податків – здійснити заходи нейтралізації критичних значень індикаторів із метою попередження проведення подібних перевірок фіскальними органами.

У процесі використання бухгалтерських інформаційних систем можливі окремі порушення роботи: збої обладнання (дискових систем, кабельної системи, серверів, робочих станцій тощо), втрата інформації (через інфікування комп'ютерними вірусами, неправильне зберігання архівних даних, порушення прав доступу до даних) та некоректна робота користувачів і персоналу [2, с. 67].

Застосування підприємствами інформаційного забезпечення, яке передбачає комп'ютерне оброблення переважної частини господарських операцій, спонукає аудиторів застосовувати інформаційні технології та комп'ютеризовані методи аудиту під час здійснення аудиторських перевірок [1].

Для впевненості користувачів у даних фінансової звітності під час проведення внутрішнього аудиту, на основі чого ідентифікується стан фінансово-господарської діяльності підприємства, досить важливим є забезпечення аудиторів коректною автоматизацією обробки даних бухгалтерського обліку, що охоплює комплекси завдань з усіх розділів обліку й синтетичних рахунків.

Із метою створення інформаційного забезпечення у проведенні внутрішнього аудиту для коректного формування аудиторського висновку необхідно врахувати усі складники інформаційного забезпечення.

Від повноти та достовірності вхідної інформації (первинні документи, оперативні дані, масиви нормативно-довідкової інформації, а також залишки рахунків синтетичного та аналітичного обліку на початок звітного періоду) неабияк залежить формування висновку внутрішнього аудиту. Зазвичай під час перевірки залишки рахунків синтетичного й аналітичного обліку на початок звітного періоду сприймаються як незмінні та такі, що не підлягають перевірці. Найбільша увага приділяється первинній та оперативній інформації, оскільки саме вона є джерелом даних про господарську діяльність для подальшої обробки.

Для перевірки вихідної інформації можливим є використання окремих напрямів [3]:

- оцінка правильності заповнення звітності, співвідношення її показників і загальних підсумків;
- проведення аудиту бази даних клієнта шляхом її тестування з використанням різних методів в умовах автоматизованої обробки даних: програмні засоби комп'ютерного аудиту загального призначення; спеціально створені одноразові аудиторські програми; паралельне виконання обчислень; вбудовані в програмне забезпечення клієнта аудиторські модулі;

- аудит функціональних підсистем програмного забезпечення підприємства: обчислювальні завдання розподілено між такими складниками комп'ютерної системи бухгалтерського обліку, як системи управління базою даних (виконує контроль доступу до даних із боку користувачів, акумулювання даних, їх організацію, зберігання, пошук та подання у зручній формі користувачеві) і прикладне програмне забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку (виконує формування запитів користувачів, необхідні обчислення та розрахунки. Саме тут закладено алгоритми обробки облікової інформації, розрахунку показників облікових реєстрів та звітів).

Ще одним складником проведення внутрішнього аудиту та формування на цій основі аудиторського висновку є внутрішня інформація (базові елементи обліку, внутрішні реєстри обліку). Слід зазначити, що будь-яка господарська операція на підприємстві повинна спочатку відображатися в первинних документах, а в подальшому накопичуватися у складі оперативної інформації (бухгалтерських документах, що не є первинними, але є підставою для формування проведення), використовуючи різноманітні масиви нормативно-довідкової інформації (табл. 1), та в кінцевому підсумку формувати відповідні реєстри обліку за кожним з об'єктів бухгалтерського обліку.

Як свідчить аналіз, приведений у таблиці нижче, важливим складником інформаційного забезпечення є автоматизація формування звітності: фінансової, аналітичної, податкової, статистичної та інших видів.

При цьому важливим питанням під час проведення внутрішнього аудиту залишається перевірка: комп'ютерів (повна експертиза усіх одиниць оргтехніки з визначенням апаратної конфігурації і програмного забезпечення); серверів; кабельних комунікацій (трас, сертифікації портів, тестів периферійних пристроїв, візуалізації логічного плану мереж); програмного забезпечення передачі даних (ліцензування, актуальності оновлень, спільної роботи програм різних виробників у масштабах єдиної локальної мережі, наявності конфліктів між програмами) [5].

Виходячи з приведених вище результатів, показники внутрішнього аудиту підприємства відповідно до інфор-

Роль інформаційного забезпечення господарських операцій під час проведення внутрішнього аудиту

Сутність інформаційного забезпечення	Зміст відображення господарської операції
Для пооб'єктного обліку необоротних активів у підсистемі автоматизовано ведеться «Картотека основних засобів» – локальна система аналітичних рахунків, що є базовим елементом аналітичного обліку.	Первинні та оперативні документи операцій із необоротними активами не мають значного часового лагу між моментом формування документу і моментом його проведення. Протягом робочого дня паперовий примірник документа передається в бухгалтерію.
Для аналітичного обліку запасів у середовищі комп'ютерної системи бухгалтерського обліку використовують «Картотеку складського обліку запасів» – базовий елемент аналітичного обліку, який відкривається на кожне найменування, сорт, розмір, профіль, марку.	Реєстрація господарської операції може здійснюватися одним із таких способів: а) уведення даних із клавіатури вручну; б) проведення створеної раніше електронної копії документа; в) зчитування інформації з інших технічних пристроїв. Додатково використовують такі електронні пристрої, як сканер штрих-кодів, електронні ваги тощо.
Основними масивами нормативно-довідкової інформації комплексу завдань «Автоматизація обліку операцій із готівковими коштами» є окремі довідники: типових операцій та відповідні їм шаблони проводок; документів-підстав для здійснення касових операцій; підзвітних осіб; контрагентів; курсів валют; ліміту каси, а також типові підстави ордери, пов'язані з оприбуткуванням та вибуттям готівки.	Фіксування операцій із готівковими коштами оформляється первинними документами (прибутковими і видатковими касовими ордерами). Інформаційна технологія обробки інформації про касові операції має такі етапи обробки інформації і відповідні їм особливості: фіксування операції про рух готівкових коштів у первинних документах; реєстрація касової операції; формування звітності – касової книги та Журналу господарських операцій.
Під час обліку виробництва і готової продукції використовується довідник комплексу завдань «Автоматизація обліку готової продукції».	Основним довідником і базовим складником аналітичного обліку виробництва є Калькуляція – електронна таблиця, що передбачає збір і накопичення даних про виробничу собівартість продукції.
Автоматизація формування звітності.	Формуванню звітності передують дії закриття звітного періоду або зведеного обліку. Інформаційна технологія обробки операцій зведеного обліку в середовищі комп'ютерних систем бухгалтерського обліку має такі етапи обробки даних: фіксування операцій зведеного обліку; реєстрація операцій зведеного обліку в автоматизованій системі обліку (може здійснюватися з таких способів: а) внесення даних із клавіатури вручну; б) через створену електронну копію документа; в) через зчитування інформації з інших технічних пристроїв); формування звітної інформації.

Джерело: складено автором на основі [4–7]

маційного забезпечення мають ідентифікувати якісний бік процесу перетворення вхідної інформації (сальдо на початок) на вихідну (сальдо на кінець) за кожним з об'єктів обліку, тобто підтвердити достовірність формування оборотів за певний проміжок часу та їх внесок під час формування звітності підприємства.

У результаті інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту дає змогу вирішити такі завдання:

- визначити ступінь ефективності управлінських рішень;
- забезпечити виконання комплексу контрольних планових заходів;
- виявити резерви підвищення ефективності використання ресурсів;
- установити взаємовплив передумов, вимог та мети організації процесу внутрішнього аудиту підприємства, концептуальних основ та методики проведення внутрішнього аудиту підприємства;
- зорієнтувати керівника внутрішнього аудиту на потребу в розробленні та підтриманні системи моніторингу реагування на результати, надані керівництву;
- організувати для керівника внутрішнього аудиту подальший контроль над виконанням розроблених заходів і прийняттям управлінських рішень посадовими особами підприємства.

Слід підкреслити, що фахівці для сучасних вітчизняних підприємств, з одного боку, є обов'язковим складником автоматизованої системи бухгалтерського обліку, а з іншого – найбільшим ризиком формування недостовірної звітності.

Таким чином, необхідною умовою ефективного інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту на промис-

ловому підприємстві є побудова відповідної інформаційної бази, що ґрунтується на використанні сукупності даних, спрямованих на вирішення завдань одночасно як бухгалтерського обліку, так і внутрішнього аудиту. Від ефективності інформаційного забезпечення під час проведення внутрішнього аудиту залежить якість функціонування автоматизованої системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Своєю чергою, поліпшення ефективності використання системи бухгалтерського обліку посилить ступінь довіри до інформації, яка надається внутрішнім та зовнішнім користувачам і оприлюднюється у фінансовій звітності.

Висновки. Відповідно до отриманих результатів, інформаційне забезпечення внутрішнього аудиту на промисловому підприємстві є основною умовою ефективного попередження та своєчасного виявлення й усунення помилок, оскільки забезпечує проведення перевірки, моделювання та аналіз даних щодо встановлення їх повноти, якості, правомірності й достовірності.

Підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на підприємстві під час проведення внутрішнього аудиту є можливим саме завдяки ефективному інформаційному забезпеченню щодо надання відповідної інформації та виконання контрольних функцій у відповідній системі бухгалтерського обліку. Ефективна організація інформаційного забезпечення внутрішнього аудиту має перспективи для її практичного застосування та подальшого розвитку як базису для підвищення автоматизації системи управління фінансово-господарською діяльністю промислового підприємства.

Список використаних джерел:

1. Цебень Р.Л. Застосування інформаційних технологій у внутрішньому аудиті. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4 (4). С. 365–369.
2. Гуцайлюк З.В. Облік і контроль у ринковій економіці: елементи концепції : монографія. Тернопіль : Крок, 2013. 176 с.
3. Мних С., Брадул О. Концепція побудови комп'ютерної інформаційної системи обліку діяльності корпорацій. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2008. № 4. С. 41–45.
4. Адамик О.В. Інформаційні системи і технології в обліку й аудиті. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 52 с.
5. Івахненко С. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2006. № 4. С. 52–58.
6. Нападівська Л.В. Внутрішньогосподарський контроль в ринковій економіці : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 224 с.
7. Калюга С.В. Фінансово-господарський контроль у системі управління : монографія. Київ : Ельга, Ніка-Центр. 2002. 360 с.

References:

1. Cebenj R.L. (2015) Zastosuvannja informacijnykh tekhnologij u vnutrishnjomu audyti [Application of information technologies in internal audit]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnja*, no. 4 (4), pp. 365–369.
2. Ghucajljuk Z.V. (2013) *Oblik i kontrolj u rynkovij ekonomici : elementy koncepciji* [Accounting and control in a market economy: concept elements]. Ternopil: Krok.
3. Mnykh Je., Bradul O. (2008) *Koncepcija pobudovy komp'juternoji informacijnoji systemy obliku dijajlnosti korporacij* [The concept of building a computer information system for accounting of corporate activities]. *Bukhghaltersjkyj oblik i audyt*, no. 4, pp. 41–45.
4. Adamyk O.V. (2017) *Informacijni systemy i tekhnologhiji v obliku j audyti* [Information systems and technologies in accounting and auditing]. Ternopil: TNEU.
5. Ivakhnenkov S. (2006) *Suchasni informacijni tekhnologhiji upravlinnja pidpryjemstvom ta bukhhalterija: problemy i vyklyky* [Modern information technologies of enterprise management and accounting: problems and challenges]. *Bukhghaltersjkyj oblik i audyt*, no. 4, pp. 52–58.
6. Napadovsjka L.V. (2000) *Vnutrishnjoghospodarsjkyj kontrolj v rynkovij ekonomici* [Internal control in a market economy]. Dnipropetrovsk: Nauka i osvita.
7. Kaljughha Je.V. (2002) *Finansovo-ghospodarsjkyj kontrolj u systemi upravlinnja* [Financial and economic control in the management system]. Kyiv: Eljgha, NikaCentr.

**КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ВНУТРЕННЕГО АУДИТА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Аннотация. В статье исследованы вопросы информационного обеспечения внутреннего аудита промышленных предприятий. Актуальность исследования обусловлена необходимостью эффективного предупреждения и своевременного выявления и устранения ошибок, а следовательно, информационное обеспечение осуществляет проведение проверки, моделирование и анализ данных по установлению их полноты, качества, правомерности и достоверности. Выделены основные проблемы, которые вызывают нарушение работы при использовании бухгалтерских информационных систем на промышленном предприятии. Исследованы составляющие информационного обеспечения, среди которых выделено входную, выходную и внутреннюю информацию. Доказано, что построение соответствующей информационной базы, основанной на использовании совокупности данных, направленных на решение задач одновременно как бухгалтерского учета, так и внутреннего аудита, является необходимым условием эффективного информационного обеспечения.

Ключевые слова: информационное обеспечение, внутренний аудит, бухгалтерский учет, финансовая отчетность, финансово-хозяйственная деятельность, предприятие.

**CONCEPTUAL PRINCIPLES OF INFORMATION SUPPORT
OF INTERNAL AUDIT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES**

Summary. The article examines the issues of information support of internal audit of industrial enterprises. The relevance of the study is due to the need for effective prevention and timely detection and elimination of errors, and therefore, the information system performs verification, modeling and analysis of data to establish their completeness, quality, legality and reliability. It is proved that the modern information system is represented by a set of information, economic and mathematical methods and models, technical, software, technological tools and solutions, as well as specialists who process information and make management decisions within the enterprise. The information system is the same necessary component of the enterprise infrastructure as technological equipment, personnel and is a model of its management system, the implementation of its inherent functions. It is determined that the use of information support by enterprises, which involves computer processing of most business transactions, encourages auditors to use information technology and computerized audit methods during audits. Based on the above results, the company's internal audit indicators in accordance with the information support should identify the quality of the process of converting input into output for each of the objects of accounting, confirm the reliability of turnover for a certain period of time and their contribution to enterprise reporting. The quality of functioning of the automated management system of financial and economic activity of the enterprise depends on the efficiency of information support during the internal audit. In turn, improving the efficiency of the accounting system will increase the degree of confidence in the information provided to internal and external users and disclosed in the financial statements. The components of information support are studied, among which the input, output and internal information are distinguished. It is proved that the construction of an appropriate information base based on the use of a set of data aimed at solving problems of both accounting and internal audit is a necessary condition for effective information support.

Key words: information support, internal audit, accounting, financial reporting, financial and economic activities, enterprise.